

การละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ : กรณีศึกษา
สถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ¹

จ.ส.ต.หญิง ขวัญเรือน ชูด้วง ²
ผศ.ดร.มุฮัมหมัดอิลยาส หลญาปริง ³

บทคัดย่อ

การศึกษาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ : กรณีศึกษา สถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (2) เพื่อศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (3) เพื่อหาแนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างโดยกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษาจึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 15 คน จากผู้บังคับบัญชา พนักงานสอบสวน ผู้นำชุมชนและประชาชนเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

1. ผลการศึกษา พบว่า สภาพปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ : สถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี มีดังนี้
  - 1) การใช้อำนาจในหน้าที่เกินกฏเกณฑ์ที่กำหนดหรือการใช้อำนาจเกินขอบเขตของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน
  - 2) การใช้อำนาจหน้าที่ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีหลายคดีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจช่วยเหลือซึ่งกันจนเป็นอุปสรรคในการคลี่คลายคดีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคมและประชาชนจนทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำต่อสิทธิมนุษยชน
  - 3) การประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณชน
  - 4) คั้นโดยไม่มีหมายค้น
  - 5) คั้นในที่สาธารณะโดยไม่แต่งเครื่องแบบและไม่ได้แสดงนามและตำแหน่งก่อนการตรวจค้น
  - 6) การสร้างพยานหลักฐานอันเป็นเท็จเพื่อการแจ้งข้อกล่าวหา
  - 7) ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก่อนที่จะออกหมายจับ
  - 8) หน่วงเหนี่ยวกักขังให้รับสารภาพ

¹ บทความเรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “การละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ : กรณีศึกษา สถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี” ซึ่งได้ผ่านการสอบเรียบร้อยแล้ว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผศ.ดร.มุฮัมหมัดอิลยาส หลญาปริง

² นักศึกษาปริญญาโท โครงการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น)

³ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

- 9) ไม่มีการรวบรวมพยานหลักฐานก่อนและหลังเกิดเหตุอย่างเป็นขั้นตอน
- 10) จับโดยมีหมายจับแต่เป็นการจับผิดตัว
- 11) ให้สื่อมวลชนถ่ายภาพผู้ต้องหาในห้องควบคุม และใส่เครื่องพันธนาการในสถานี

ตำรวจ

- 12) เลือกปฏิบัติในการดำเนินคดีต่างๆ
  - 13) แต่งตั้งพนักงานสอบสวนชั้นผู้ใหญ่ไปควบคุมคดีที่ตนมีส่วนได้เสีย
2. สาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ : สถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี มีดังนี้
- 1) การทำไปเองโดยพลการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์เข้าตัว
  - 2) การทำตามหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งการทำให้ไปเพราะเจตนาที่ดีหรือต้องการผลประโยชน์
  - 3) การที่รัฐใช้ตำรวจเป็นเครื่องมือจมนละเมิดต่อประชาชน ซึ่งจะกระทำด้วยเจตนาหรือไม่ก็ตาม เช่น การส่งสลายการชุมนุมที่มาเคลื่อนไหวทางการเมือง การปราบจลาจล เป็นต้น
  - 4) มีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เพียงพอ
  - 5) มีคดีเกิดขึ้นจำนวนมาก
  - 6) ไม่เคยปฏิบัติมาก่อนและเมื่อมีกฎหมายบังคับให้ปฏิบัติก็ไม่มีทั่วถึงและเมื่ออบรมแล้วไม่ฝึกปฏิบัติจนเป็นนิสัย
  - 7) ขาดความรู้และความเข้าใจในข้อกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับอย่างเพียงพอ
  - 8) ไม่มีคู่มือสำหรับผู้ปฏิบัติหน้าที่เฉพาะทาง
  - 9) การอบรมและการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังมีน้อยและไม่ต่อเนื่อง
  - 10) ขาดจิตสำนึกในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน
  - 11) ขาดจิตสำนึกและจรรยาบรรณวิชาชีพในการปฏิบัติหน้าที่
  - 12) ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

3. แนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ : สถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

จากการศึกษาพบว่า แนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การลดการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของตำรวจให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ควรที่จะมีการอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในทุกหลักสูตร และทุกระดับ โดยเฉพาะในชั้นเรียนของนักเรียนโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ควรจะมีการเพิ่มชั่วโมงการเรียนการสอนมากขึ้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรที่จะให้การยกย่องและเชิดชูการเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ที่ดีและผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน เพื่อให้เป็นต้นแบบกับเจ้าหน้าที่ตำรวจคนอื่นๆ และควรที่จะลงโทษวินัยร้ายแรงกับตำรวจบางนาย ที่ลุแก่อำนาจและเพื่อเป็นการป้องกันการใช้อำนาจเกินขอบเขตของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมอันจะนำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยแล้ว ควรที่จะมีการสร้างความรู้ และปลูกจิตสำนึกการให้ความสำคัญด้านสิทธิมนุษยชนแก่ทุกหลักสูตร ทุกกิจกรรมที่มีการดำเนินการในส่วนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรม

และสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งควรที่จะสร้างเครือข่ายภาคประชาชนและประชาสังคม ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกป้องและรักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนให้มีความศักดิ์สิทธิ์และเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้ ซึ่งอาจเป็นแนวทางในการลดการละเมิดสิทธิมนุษยชน และลดการใช้อำนาจเกินขอบเขตอีกด้วย

คำสำคัญ : การละเมิด สิทธิมนุษยชน กระบวนการยุติธรรม ตำรวจ

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความเท่าเทียมกันในแง่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเพื่อดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติสีผิว เพศอายุภาษาศาสนาและสถานภาพทางกายและสุขภาพรวมทั้งความเชื่อทางการเมืองหรือความเชื่ออื่นๆที่ขึ้นกับพื้นฐานทางสังคมสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถถ่ายทอดหรือโอนให้แก่ผู้อื่นได้ (ชะวัชชัย ภาติณฐ, 2548) สิทธิมนุษยชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นอารยธรรมโลก (world civilization) ของมนุษย์ที่พยายามวางระบบความคิดเพื่อให้คนทั่วโลกเกิดความระลึกรู้ค่านึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ตั้งแต่ยอมรับความเป็นมนุษย์ศักดิ์ศรีชาติกำเนิดสิทธิต่างๆที่มีพื้นฐานมาจากความชอบธรรมซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิตั้งแต่กำเนิดโดยให้ความสำคัญกับคำว่าชีวิต (ชะวัชชัยภาติณฐ, 2548) นอกจากนี้แล้วสิทธิมนุษยชนยังมีความสำคัญในแง่ของการเป็นหลักประกันของความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพและสภาวะโลกปัจจุบันเรื่องของสิทธิมนุษยชนก็ไม่ใช่เรื่องประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่สังคมทั่วโลกต้อง ให้ความสำคัญเรื่องของสิทธิมนุษยชนยังได้ถูกนำไปใช้ในทางการเมืองเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (กมล พลวัน, 2547)

ในปัจจุบันสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากโดยองค์การสหประชาชาติ ได้มีมติรับรองและประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาตั้งแต่ 10 ธันวาคม 2491 ขณะที่ประเทศไทยนั้นได้มีการบัญญัติเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2540 และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550 ด้วยคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ” การคุ้มครองสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมนั้นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีบทบัญญัติที่ให้หลักประกันเกี่ยวกับคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนหลายมาตราอาทิมาตรา 29 วรรคแรกได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้ว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้”

ดังนั้นแนวทางการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องให้ความเคารพและมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิพื้นฐานของประชาชนซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐจะละเมิดหรือรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ได้หากกฎหมายไม่ให้อำนาจไว้แต่ในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรมมักมีปัญหาการถูกกล่าวหาอยู่เนื่องๆว่าการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่อาทิการจับ การค้น การควบคุม และการสืบสวนสอบสวนไม่คำนึงถึงหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยไม่จำเป็นและอาจทำให้สาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญถูกระทบกระเทือนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจหลายกรณีในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่ว่าจะเป็นการกระทำในลักษณะของ State Crime หรือการหายสาบสูญโดยไม่ปรากฏร่องรอยอาชญากรรมเสียชีวิตจำนวนมากของผู้คนในช่วงเวลาการประกาศสงครามยาเสพติดหรือการเสียชีวิตของผู้ต้องหาระหว่างการถูกควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จำนวน 52 รายโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจรายงานว่าเป็นการเสียชีวิตจากโรคร้ายตามธรรมชาติการตายจากการเคลื่อนย้ายในการสลายผู้ชุมนุมที่สถานีตำรวจตากใบจังหวัดนราธิวาสไปยังค่ายทหารจำนวน 84 ศพชาวบ้านช่วยกันจับตัวทหารนาวิกโยธินควบคุมไว้กลางหมู่บ้านตันหยงลิมอจังหวัดนราธิวาสแล้วถูกฆ่าตายหรือแม้กระทั่งการจับกุมคุมขังโดยไม่ชอบกล่าวคือกฎหมายได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องได้รับหมายค้นจากศาลก่อนเข้าทำการตรวจค้นแต่ในทางปฏิบัติมีการกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจนำหลักฐานเท็จมาขอให้ศาลออกหมายเช่นเดียวกันในกรณีการจับกุมตามกฎหมายแล้วบุคคลต้องได้รับแจ้งข้อหาทันทีที่ถูกจับกุมและต้องได้รับอนุญาตให้สามารถแจ้งแก่ผู้ใดผู้หนึ่งถึงการถูกจับกุมได้รวมทั้งให้ผู้ถูกคุมขังติดต่อญาติได้แต่ที่ผ่านมานักกฎหมายและกลุ่มรณรงค์เพื่อสิทธิมนุษยชนอ้างว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจมักเพิกเฉยต่อสิทธินี้และทำการสอบสวนผู้ถูกคุมขังโดยไม่ให้มีทนายร่วมอยู่ด้วยเป็นต้น (อ้างในรายงานการปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนประจำปี พ.ศ.2550ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย

เจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วนละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะงานส่วนใหญ่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องสัมผัสใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่าอาชีพอื่น อีกทั้งลักษณะอำนาจตามกฎหมายยังต้องเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากกว่าหน่วยงานอื่นอีกด้วย งานของเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงมีความล่อแหลมเสี่ยงต่อการกระทบสิทธิและเสรีภาพ เช่น การที่สามารถจับกุม ตรวจค้น คุมขัง เพื่อป้องกันหรือปราบปรามการกระทำที่อาจก่อให้เกิดการทำความผิดซึ่งกระทบต่อความสงบเรียบร้อยทางสังคม หน้าที่เหล่านี้อาจกระทบกับเรื่องของสิทธิมนุษยชนไม่มากนักน้อย เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องทำในกรอบหรือกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้ไม่ใช่อำนาจเกินขอบเขต (วันชัย ศรีนวนรัตน์, 2552)

สถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี มีหน้าที่ดูแลความปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตั้งอยู่ที่ ตำบลอาเนาะรู อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เป็นสถานีตำรวจที่อยู่ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดปัตตานี โดยมีเขตพื้นที่รับผิดชอบ 96.83 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 13 ตำบลประชากรทั้งหมด 127,642 คน มีข้าราชการตำรวจในสังกัด ทั้งหมด ๓๕๖ นาย และคดีที่เกิดขึ้นในปี 2560 จำนวน 1,938 คดี การทำงานของสถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี มี 2 ลักษณะ คือ งานด้านที่ต้องสัมผัสกับประชาชน และงานด้านที่ไม่ได้สัมผัสกับประชาชน โดยมีการแบ่งเป็น 5 สายงาน ได้แก่ งานด้านอำนวยความยุติธรรม งานด้านป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม งานด้านสอบสวน งานด้านสืบสวน งานจราจร เพื่อสร้างกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่จึงต้องมีการให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายการอำนวยความยุติธรรม การให้บริการประชาชน ความเสมอภาค เป็นธรรม มีมาตรฐานเพื่อสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา ต่อองค์กรและประชาชน สมกับวิสัยทัศน์ของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติที่ว่า "พิทักษ์ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นที่รักของประชาชน" (สถานีภูธรเมืองปัตตานี, 2561 : ออนไลน์) ในส่วนของการร้องเรียนและการทำคดีเกี่ยวกับละเมิดมนุษยธรรมก็มีบ้าง แต่ไม่ถึงกับเป็นคดีความใหญ่โต อาจจะเป็นเพียงแค่การร้องเรียนกับผู้บังคับบัญชาให้มีการตรวจการดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ อย่างในกรณีของ สิบเอก ป.(นามสมมติ) ได้ใช้อาวุธปืนยิงผู้ร้อง คือนางสาวฮานาน สุเด็น และนางสาวนุรีชะห์ มะสาแม จำนวน 3 นัด และใช้อาวุธปืนเล็ง

ชมขุนนางสาวมาตีนะห์ วานีและนางสาวพีชญา กาทิม๊ะ เหตุเกิดที่บริเวณห้องเช่า ถนนเจริญประดิษฐ์ ซอย 3 ตำบลสุระสมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี จังหวัดปัตตานี ซึ่งในกรณีดังกล่าวถือว่าละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยชัดเจนและยังมี และเป็นคดีความที่ทำให้ผู้เสียหายต้องเรียกร้องความเป็นธรรมอีกด้วย

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้ศึกษามีความสนใจต้องการศึกษาสภาพปัญหา รูปแบบและสาเหตุของการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยศึกษาวิเคราะห์จากการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจและนำหลักแนวคิดทฤษฎีในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยเพื่อที่จะทำให้เกิดแนวทางในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ
2. เพื่อศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ
3. เพื่อหาแนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

ความหมายของสิทธิมนุษยชน

ปรีดี เกษมทรัพย์ (2525, น.83) กล่าวว่า สิทธิมนุษยชน คือ มนุษย์ทุกคนมีเกียรติศักดิ์ศรีและสิทธิ และถือว่าบุคคลมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ

จตุรงค์ บุณยรัตนสุนทร (2537, น.162) กล่าวว่าสิทธิมนุษยชน คือ การเคลื่อนไหวไปสู่อาณาจักรแห่งเสรีภาพมาหาทั้งปวง โดยสิทธิมนุษยชนต้องเกี่ยวข้องกับการพัฒนา ซึ่งมีมติของมนุษย์นิยมโดยคำนึงถึงจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อม คือ สิทธิที่จะมีชีวิตท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ

สรุปว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่ติดตัวมาตามธรรมชาติในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา หมู่มาก ซึ่งไม่ขึ้นอยู่กับขอบเขตของกฎหมายหรือปัจจัยท้องถิ่นอื่นๆ และเป็นสิทธิที่ไม่สามารถถ่ายทอดหรือโอนให้แก่ผู้อื่นได้

สิทธิที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจำแนกออกได้อย่างกว้าง ๆ 2 ประเภท คือ

แนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้นมีมาแต่โบราณกาล นับแต่สมัยกรีก และโรมัน ในทางวิชาการถือกันว่าเป็นแนวความคิดของชาติตะวันตก โดยเป็นแนวความคิดที่ค้นหาหลักประกันคุ้มครองสิทธิของประชาชนไม่ให้ถูกละเมิด ด้วยอำนาจของรัฐหรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นแนวความคิดที่จะจำกัดอำนาจของรัฐนั่นเอง เพราะในสมัยโบราณการปกครองการบริหารประเทศ

ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้ปกครองรัฐที่จะกระทำตามที่เห็นสมควร จึงทำให้เกิดการย้ายละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ตามอำเภอใจ ก่อให้เกิดการทุกข์ยากแก่ประชาชน อริสโตเติล กล่าวถึงความเป็นธรรมชาติว่าเป็นความเป็นธรรมที่สมบูรณ์ ต่างกับสิ่งซึ่งเป็นธรรมตามกฎหมายอันความเป็นธรรม ที่ไม่สมบูรณ์ สิทธิมนุษยชน จึงมีรากฐาน จากแนวความคิดอุดมคติในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ ด้วยความคิดที่ว่ามนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน จากความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติและสิทธิทางธรรมชาตินี้เอง ได้วิวัฒนาการมาสู่การจัดการทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติในที่สุด

แนวคิดทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาคือ รากฐานประการหนึ่งของสังคมรัฐ เป็นส่วนสำคัญในการรักษาสังคมให้เที่ยงธรรม สงบสุข และปลอดภัย ด้วยการรักษาความปลอดภัยสาธารณะ บังคับใช้กฎหมายและคุ้มครองสิทธิประชาชน สารสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาประกอบด้วย

- (ก) การป้องกันอาชญากรรม
- (ข) การคุ้มครองสาธารณะ
- (ค) การช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ครอบครัวของเหยื่อและพยาน
- (ง) จัดการลงโทษผู้กระทำความผิด
- (จ) ช่วยเหลือผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคม และเป็นสมาชิกของสังคมที่เชื่อฟัง

กฎหมาย

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีวิวัฒนาการและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เพราะปัจจัยตัวชี้วัดในด้านพฤติกรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมที่พัฒนาการไปอย่างต่อเนื่อง และรวดเร็วขึ้นด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะทางอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม จนกระทั่งคนกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่มไม่สามารถปรับตัวใหม่เข้ากับสังคมได้ทัน หรือเป็นปฏิปักษ์ต่อความเปลี่ยนแปลงไม่ยอมปรับเข้ากับปทัสถานของสังคม กลายเป็นกลุ่มคนแปลกแยก พวกเบี่ยงเบน หรือคนนอกคอก ที่สังคมต้องเข้ามาจัดการ

ในอดีตไม่อาจแยกแยะกระบวนการยุติธรรมทางอาญาออกจากระบบวิธีพิจารณาความอาญา เพราะการดำเนินคดีในอดีตมีได้มีรูปแบบและแนวคิดทั้งในเชิงของระบบวิธีพิจารณาความอาญา และแนวคิดทางทฤษฎีอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาเช่นเดียวกับในปัจจุบัน รูปแบบและกลไกของรัฐ ในการจัดการกับผู้ฝ่าฝืนหรือละเมิดต่อพระบรมราชโองการหรือกฎในอดีตนั้น ถือเป็นการทำทนาย ต่อพระราชอำนาจหรือรัฐอธิปไตยเหมือนกันหมด และระบบวิธีพิจารณาคดีและการลงโทษก็มีการทรมานด้วยวิธีการที่ทารุณโหดร้ายต่างๆ จนกระทั่งผู้ถูกดำเนินคดีและถูกลงโทษจนถึงแก่ความตายในที่สุด

ในปัจจุบันทั้งระบบวิธีพิจารณาคดีและวิธีการลงโทษได้รับอิทธิพลที่หลากหลาย ทั้งจากแนวคิดในเชิงทฤษฎีอาชญาวิทยาและระบบการลงโทษของตนเองให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และหลักวิธีพิจารณาความอาญาและหลักการราชทัณฑ์ แนวคิดในการพิจารณาพิพากษาคดีจึงมิใช่เพียงแต่การจับผู้ต้องสงสัยมาดำเนินคดีแล้วคาดคั้นเอาความจริงจากผู้ถูกกล่าวหาด้วยวิธีการทรมานที่บังคับเอา กับเนื้อตัวร่างกายดังเช่นในอดีตครั้งโบราณกาล มิใช่วิธีการที่สร้างขึ้นเพื่อมุ่งหมายในการที่รัฐลงโทษ ผู้ถูกกล่าวหาแต่เพียงประการเดียวโดยมิได้สนใจต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้น จึงกล่าว

ได้ว่าที่เราเคยเรียกพิจารณาพิพากษาคดีว่าเป็น ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาหรือความอาญานั้น ได้ผันตัวเองมาเป็นส่วนหนึ่งของระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีความหมายกว้างยิ่งกว่า ระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาหรือความอาญามีการผสมผสานความจำเป็นในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตั้งแต่เริ่มการดำเนินคดี จนกระทั่งคดีถึงที่สุด แม้แต่ในชั้นราชทัณฑ์ ก็ยังมีกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีการเรียกขานกันว่าเป็นกระบวนการหลังคำพิพากษา

กระบวนการหลังคำพิพากษา ในบางเรื่องก็ยังมีโยงกับการดำเนินคดีในคดีเดิม เช่น ในเรื่องของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ การเยียวยาจำเลยที่ศาลพิพากษายกฟ้อง ซึ่งต้องชั่ง ในระหว่างการพิจารณาคดี เป็นต้น แต่ในหลายเรื่องก็เป็นกระบวนการซึ่งยังอยู่ในกรอบของ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอยู่ แต่เป็นกระบวนการในชั้นราชทัณฑ์ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการ ลงโทษนักโทษหรือผู้ต้องขังเด็ดขาด ซึ่งฝ่าฝืนกฎระเบียบหรือข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์ เหล่านี้ ในหลายประเทศจัดให้มีกระบวนการดำเนินการเหมือนในชั้นพิจารณาพิพากษาจึงสอดคล้องกับคำ กล่าวที่ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาหรือการพิจารณา พิพากษาคดี

สรุปได้ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ รากฐานประการหนึ่งของสังคมรัฐ เป็นส่วน สำคัญในการรักษาสังคมให้เที่ยงธรรม สงบสุข และปลอดภัย ด้วยการรักษาความปลอดภัยสาธารณะ บังคับใช้กฎหมายและคุ้มครองสิทธิ และยังเป็นกระบวนการสำหรับดำเนินคดีอาญา กล่าวคือเมื่อมี การกระทำผิดทางอาญาแล้ว การนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ จะต้องกระทำอย่างไร บทบัญญัติที่ กำหนดวิธีดำเนินคดีอาญามีอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

สาเหตุของพฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น หรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือหลักสิทธิมนุษยชนนั้น ไม่ปรากฏว่ามีการศึกษามาก่อน แต่พบว่ามี การศึกษาของ พ.ต.ท.ดร.เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ (2552) ซึ่งอาจสามารถมาเทียบเคียง กับ พฤติกรรมที่ส่งผลต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยคำอธิบายพฤติกรรมของ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ประพฤติโดยมิชอบว่าสามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1) การทุจริตคอร์รัปชัน (police corruption) ซึ่งเป็นพฤติกรรมของตำรวจที่ได้กระทำในสิ่งที่ ไม่ควรจะทำ หรือ ละเว้นการกระทำในสิ่งที่ควรจะทำ โดยการกระทำนั้นเกี่ยวข้องกับ ตำแหน่ง หรือ อำนาจ หน้าที่ที่มีตามกฎหมายของตำรวจนั้นและตำรวจผู้นั้นได้รับหรือคาดหวังว่าจะ ได้รับการตอบแทนหรือมี สิ่งจูงใจที่มีมูลค่าเป็นการส่วนตัว อาจจะมีอยู่ในรูปเงินตรา หรือการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง ส่วนการแสดงออกของการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตมีหลากหลายรูปแบบ เช่นการใช้ ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ (corruption of authority) การรับเงินสินบน หรือเงินใต้โต๊ะ (kickback) การลักทรัพย์เมื่อมี โอกาส (opportunistic theft) การกรรโชกทรัพย์ หรือรีดไถ (shakedown) การเรียกค่าคุ้มครองผู้กระทำ ความผิดกฎหมาย (protection of illegal activities) การบิดเบือนการใช้ดุลยพินิจในการสืบสวนสอบสวน คดีอาญา (the fix) และการกระทำผิดอาญาเสียเอง (direct criminal activities) เป็นต้น (Barker, Hunter, & Rush, 1994 อ้างใน เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ 2552)

2) การประพฤติมิชอบ (police misconduct) เป็นกรณีเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่ในตำแหน่ง ราชการในทางที่ผิด แต่การกระทำนั้นไม่มีเจตนาที่จะทุจริต ไม่หวังได้รับสิ่งตอบแทนทางวัตถุแต่อย่างใด คำว่าโดยมิชอบ ก็คือ พฤติกรรมของตำรวจทุกรูปแบบที่ฝ่าฝืนหรือเบี่ยงเบนไปจากปทัสสถาน พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การกระทำทารุณ โหดร้าย (brutality) ซึ่งหมายความถึง การใช้กำลังทางกายภาพอันไม่สามารถให้เหตุผลได้หรือเกินกว่าเหตุ หรือไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้รวมถึงการใช้กำลังเกินกว่าความจำเป็นในการจับกุม หรือตรวจค้น หรือการแสดงออกซึ่งการคุกคามทางเพศ (sexual misconduct) ของตำรวจต่อตัวผู้เสียหาย/เหยื่อ ผู้ต้องหา หรือ พยาน นอกจากนั้นการที่ตำรวจใช้สารเสพติดเสียเอง (use of drugs) ก็ถือว่าเป็นการประพฤติมิชอบของตำรวจด้วย

3) การฝ่าฝืนหรือละเมิดกฎระเบียบข้อบังคับของหน่วยงาน (violations of department rules and regulations) เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง แต่ไม่ถึงกับประพฤติมิชอบหรือคอร์รัปชัน เป็นแต่เพียงการฝ่าฝืน หรือกระทำผิดวินัย จรรยาบรรณ กฎข้อบังคับต่างๆของหน่วยงานการกระทำเช่นว่านี้ ยังไม่ถือว่าเป็นความผิดตามกฎหมาย เป็นแต่เพียงความผิดเล็กน้อยในการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น เช่น การดื่มสุราในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ หรือการแอบนอนหลับขณะทำงาน เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องปฏิบัติหน้าที่ในกรอบหรือกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้ โดยไม่ใช้อำนาจเกินขอบเขต และพึงระลึกเสมอว่าการที่จะบังคับใช้กฎหมายต้องคำนึงถึงเรื่องของสิทธิและเสรีภาพเป็นสำคัญมากกว่าอื่นใดแล้ว การใช้อำนาจในทางกฎหมายจะต้องไม่กระทบต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชนแม้แต่น้อย

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวิธีการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ รายงานการประชุม คู่มือปฏิบัติงาน ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง เอกสารทางราชการ ที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

1.1 วิทยานิพนธ์ของกิตติบดี ไยพูล (2544) ศึกษาเรื่อง ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้พันโทษในการเข้าทำงาน

1.2 วิทยานิพนธ์ของกัมพล จรุงสำราญ (2550) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่สืบสวน สอบสวนตามหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ของเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรจังหวัดสุพรรณบุรี

2. การวิจัยสนาม (Field research) โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or formal interview)

โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างโดยกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่

ต้องการศึกษาจึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 15 คน จากผู้บังคับบัญชา พนักงานสอบสวน ผู้นำชุมชนและประชาชน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ สำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

1. สภาพปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ : สถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี มีดังนี้

- 1) การใช้อำนาจในหน้าที่เกินกฎหมายที่กำหนดหรือการใช้อำนาจเกินขอบเขตของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน
- 2) การใช้อำนาจหน้าที่ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีหลายคดีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจช่วยเหลือซึ่งกันจนเป็นอุปสรรคในการคลี่คลายคดีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคมและประชาชนจนทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำต่อสิทธิมนุษยชน

- 3) การประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณชน
- 4) คั้นโดยไม่มีหมายค้น
- 5) คั้นในที่สาธารณะโดยไม่แต่งเครื่องแบบและไม่ได้แสดงนามและตำแหน่งก่อนการตรวจค้น

ตรวจค้น

- 6) การสร้างพยานหลักฐานอันเป็นเท็จเพื่อการแจ้งข้อกล่าวหา
- 7) ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก่อนที่จะออกหมายจับ
- 8) หน่วงเหนี่ยวกักขังให้รับสารภาพ
- 9) ไม่มีการรวบรวมพยานหลักฐานก่อนและหลังเกิดเหตุอย่างเป็นขั้นตอน
- 10) จับโดยมีหมายจับแต่เป็นการจับผิดตัว
- 11) ให้สื่อมวลชนถ่ายภาพผู้ต้องหาในห้องควบคุม และใส่เครื่องพันธนาการในสถานี

ตำรวจ

- 12) เลือกปฏิบัติในการดำเนินคดีต่างๆ
- 13) แต่งตั้งพนักงานสอบสวนชั้นผู้ใหญ่ไปควบคุมคดีที่ตนมีส่วนได้เสีย

1. สาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ : สถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี มีดังนี้

- 1) การทำไปเองโดยพลการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์เข้าตัว
- 2) การทำตามหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งการทำไปเพราะเจตนาที่ดีหรือต้องการผลประโยชน์
- 3) การที่รัฐใช้ตำรวจเป็นเครื่องมือจมนละเมิดต่อประชาชน ซึ่งจะกระทำด้วยเจตนาหรือไม่ก็ตาม เช่น การสังสลายการชุมนุมที่มาเคลื่อนไหวทางการเมือง การปราบจลาจล เป็นต้น

- 4) มีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เพียงพอ

- 5) มีคดีเกิดขึ้นจำนวนมาก
- 6) ไม่เคยปฏิบัติมาก่อนและเมื่อมีกฎหมายบังคับให้ปฏิบัติก็ไม่มีทั่วถึงและเมื่ออบรมแล้วไม่ฝึกปฏิบัติจนเป็นนิสัย
- 7) ขาดความรู้และความเข้าใจในข้อกำหนด ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับอย่างเพียงพอ
- 8) ไม่มีคู่มือสำหรับผู้ปฏิบัติหน้าที่เฉพาะทาง
- 9) การอบรมและการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังมีน้อยและไม่ต่อเนื่อง
- 10) ขาดจิตสำนึกในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน
- 11) ขาดจิตสำนึกและจรรยาบรรณวิชาชีพในการปฏิบัติหน้าที่
- 12) ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

3. แนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ: สถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

จากการศึกษาพบว่า แนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การลดการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของตำรวจให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ควรที่จะมีการอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในทุกหลักสูตร และทุกระดับ โดยเฉพาะในชั้นเรียนของนักเรียนโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ควรจะมีการเพิ่มชั่วโมงการเรียนการสอนมากขึ้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรที่จะให้การยกย่องและเชิดชูการเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ที่ดีและผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน เพื่อให้เป็นต้นแบบ กับเจ้าหน้าที่ตำรวจคนอื่นๆ และควรที่จะลงโทษวินัยร้ายแรงกับตำรวจบางนายที่ลุแก่อำนาจ และเพื่อเป็นการป้องกันการใช้อำนาจเกินขอบเขตของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมอันจะนำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยแล้ว ควรที่จะมีการสร้างความรู้และปลูกจิตสำนึกการให้ความสำคัญด้านสิทธิมนุษยชนแก่ทุกหลักสูตร ทุกกิจกรรมที่มีการดำเนินการในส่วนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรม และสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งควรที่จะสร้างเครือข่ายภาคประชาชนและประชาสังคม ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกป้องและรักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนให้มีความศักดิ์สิทธิ์และเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้ ซึ่งอาจเป็นแนวทางในการลดการละเมิดสิทธิมนุษยชน และลดการใช้อำนาจเกินขอบเขตอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ : สถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานีจังหวัดปัตตานี มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

จากการศึกษาสภาพปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน พบว่า มีการใช้อำนาจในหน้าที่เกินกฎหมายที่กำหนดหรือการใช้อำนาจเกินขอบเขตของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิเชษฐ พิณฑทอง (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้อำนาจหน้าที่เกินขอบเขตของตำรวจ : ผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน ผลการศึกษาพบว่า เรื่องของสิทธิมนุษยชนเป็นหน้าที่อันสำคัญของมวลมนุษยชาติที่จะต้องร่วมกันปกป้องคุ้มครองและรักษาไว้ ซึ่งรัฐจะต้องให้

หลักประกันในการดูแลประชาชนประชาชนของตนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ใช่อำนาจรัฐหรืออำนาจในทางกฎหมายละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่มีหน้าที่ในการรักษากฎหมายและบังคับใช้กฎหมายมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจควรที่จะรำลึกอยู่เสมอว่าการใช้อำนาจในหน้าที่ควรอยู่ในเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด และไม่ใช้อำนาจเกินขอบเขต เนื่องจากหากเจ้าหน้าที่ตำรวจมีการใช้อำนาจมากเกินไปที่กฎหมายกำหนด เช่น การข่มขู่ การซ้อมผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัย จนถึงการอุ้มฆ่าจะกลายเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในที่สุด สังคมและเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกนายควรที่จะร่วมกันในการสร้างแนวคิดทัศนคติให้เจ้าหน้าที่ตำรวจคำนึงถึงหลักกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนในกาปฏิบัติหน้าที่มากกว่าสิ่งอื่น และให้การปฏิบัติหน้าที่ให้เข้าสู่กระบวนการหรือระบบยุติธรรมอย่างเป็นขั้นเป็นตอนการปฏิบัติงานต่างๆ ก็จะไม่เกิดการกระทบต่อสิทธิมนุษยชนประชาชนแต่อย่างใด

จะเห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน เรื่องของสิทธิมนุษยชนจึงเป็นหน้าที่อันสำคัญของมวลมนุษยชาติที่จะต้องร่วมกันปกป้องคุ้มครองและรักษาไว้ ซึ่งรัฐจะต้องให้หลักประกันในการดูแลประชาชนของตนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ใช่อำนาจรัฐหรืออำนาจในทางกฎหมายละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่มีหน้าที่รักษากฎหมายและบังคับใช้กฎหมายมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ควรระลึกอยู่เสมอว่าการใช้อำนาจในหน้าที่ควรอยู่ในเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด และไม่ใช้อำนาจเกินขอบเขต

สาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ : สถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

จากการศึกษาพบว่า สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนอันเนื่องมาจากละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายขาดจิตสำนึกและจรรยาบรรณวิชาชีพในการปฏิบัติหน้าที่การทำให้ไปเองโดยพลการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์เข้าตัวการทำตามหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งการทำให้ไปเพราะเจตนาที่ดีหรือต้องการผลประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรเพ็ญ เพชรสุขศิริ และคณะ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษามาตรการป้องกันเพื่อปรับปรุงกระบวนการใช้อำนาจเกินขอบเขตกรณีเจ้าพนักงานตำรวจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบพบว่า การทุจริตคอร์รัปชันของตำรวจ (police corruption) เป็นพฤติกรรมซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ โดยมีเจตนาแสวงหาผลประโยชน์ที่เป็นทรัพย์สินเงินทอง โดยมิชอบ การทุจริตคอร์รัปชันเกิดขึ้นได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มและการประพฤติมิชอบของตำรวจ (police misconduct) เป็นพฤติกรรมที่เจ้าหน้าที่ตำรวจกระทำไปโดยมิชอบ แต่มิได้มีเจตนาเรียกรับผลประโยชน์จากการกระทำนั้น

จะเห็นได้ว่า ที่ผ่านมาคดีสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมส่วนใหญ่จะมีปัญหาที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทั้งเรื่องการละเมิดสิทธิจากการตรวจค้น การบุกจับ การซ้อมผู้ต้องหาเพื่อให้รับสารภาพหรือให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการสืบสวน การสร้างพยานหลักฐานเท็จ การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการทำให้ไปเองโดยพลการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์เข้าตัวจนเป็นอุปสรรคในการคลี่คลายคดี โดยทั่วไปแนวทางปฏิบัติตามหลักสากลต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกจับในคดีนั้นยังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีการพิสูจน์ตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมและมีการตัดสินว่าผู้กระทำความผิดคนดังกล่าวได้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหา

แนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ : สถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

จากการศึกษาพบว่า แนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การลดการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของตำรวจให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ควรที่จะมีการอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในทุกหลักสูตร และทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัมพล จรุงสำราญ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่สืบสวน สอบสวนตามหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรจังหวัดสุพรรณบุรี จากการศึกษาพบว่า การอบรม/สัมมนาเรื่องสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ความรู้ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และทัศนคติในเรื่องสิทธิมนุษยชน มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในงานสืบสวน สอบสวน ตามสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

จะเห็นได้ว่า การแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของตำรวจนั้น ควรที่จะมีการอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในทุกหลักสูตร และทุกระดับ หากมีการดำเนินการตามสิ่งที่กล่าวข้างต้นเชื่อได้ว่าน่าจะมีผลต่อการลดการละเมิดสิทธิมนุษยชน และยังเป็นการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการใช้อำนาจเกินขอบเขตอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรจัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจและประชาชนให้ทราบถึงสิทธิมนุษยชนในกระบวนการของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างต่อเนื่อง
2. ผู้วิจัยเห็นว่า การให้ความรู้ความเข้าใจและการฝึกปฏิบัติในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นเรื่องที่สำคัญมาประการหนึ่งในการกำหนดมาตรการและแนวทางการป้องกันและแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ
3. ควรจะมีการศึกษาข้อมูลในลักษณะการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดอื่น ประกอบด้วยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบและสามารถนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

บรรณานุกรม

- กิตติพงศ์ กิตยารักษ์. (2550). การพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- กัมพล จรุงสำราญ (2550) **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่สืบสวน สอบสวนตามหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรจังหวัดสุพรรณบุรี.** หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม) คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กุ่มพล พลวัน. (2547). **สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- เกษมศาสตร์ โชติชาครพันธุ์ และคณะ. (2552). รายงานวิจัยการศึกษามาตรการป้องกันเพื่อปรับปรุงกระบวนการใช้อำนาจเกินขอบเขต กรณีเจ้าพนักงานตำรวจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.
- จตุรงค์ บุญรัตนสุนทร. (2537). **พัฒนาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน.
- จตุรรัตน์ เอื้ออานวย. 2553. **การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ในสถาบันการศึกษา : ข้อเสนอเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมยุคใหม่.** วารสารร่วมพฤษภ.
- ชวลิต อนันตรังสี. (2546). **ทัศนคติของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจในเขตสถานีตำรวจภูธรอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม.** หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- ชะวächชัย ภาติถนุ. (2548). **กระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน.** กรุงเทพฯ: โอเดียร์สโตร์.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). **มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ และคณะ. (2551). **การศึกษามาตรการป้องกันเพื่อปรับปรุงกระบวนการใช้อำนาจเกินขอบเขตกรณีเจ้าพนักงานตำรวจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ.**
- พิเชษฐ พิณทอง. (2554). **การใช้อำนาจหน้าที่เกินขอบเขตของตำรวจ : ผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน.**
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2525). **กฎหมายแพ่งหลักทั่วไป.** กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- ภิรมย์ ศรีประเสริฐ. (2551). **ปัญหากระบวนการพิจารณาตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนใน โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศไทย.** หลักสูตรนิสิตศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันชัย ศรีนวลนัต. (2552). **ความสำคัญของสิทธิมนุษยชนกับนักกฎหมาย.**การบรรยายให้ความรู้ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรการพัฒนานักกฎหมายภาครัฐระดับกลางรุ่นที่ 9 จัดโดยสถาบันพระปกเกล้าร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุนี ไชยรส. (2547). การหลอมรวมอุดมการณ์เฟมินิสต์ ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน:ศึกษาผ่านประสบการณ์ สุนี ไชยรส. กรุงเทพฯ : สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2552). สิทธิมนุษยชนรากฐานของประชาธิปไตย. จาก www.etc.go.th เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2561.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2552). รายงานการร้องเรียนจำแนกตามลักษณะต่างๆ ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2551 ถึง 30 กันยายน.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2540). บนเส้นทางหลักแห่งนิติธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สุพรรณิการ์ กิตติวรากุล. (2555). ผลกระทบของแนวคิดสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการจับ การค้นของตำรวจ เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน. หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต.